

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2018. május 16.

PEDAGÓGIA ISMERETEK

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELIVIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

Útmutató a vizsgázók teljesítményének értékeléséhez

(az értékelő tanárok részére)

A javítási-értékelési útmutatóban feltüntetett válaszokra kizárólag a megadott pontszámok adhatók.

A megadott pontszámok további bontása csak ott lehetséges, ahol erre külön utalás van. Az így kialakult pontszámok csak egész pontok lehetnek.

Egyes feladatoknál a megoldási útmutatótól eltérő, szakmailag helyes válaszokra is adhatók pontok.

Egyszerű, rövid választ igénylő feladatok

1. Az alább felsorolt fogalmakat írja be a táblázat megfelelő helyére! 4 pont

Didaktika, Regresszió, Érés, Fejlődés

Regresszió	Időleges visszacsúszás a fejlődés egy alacsonyabb fokára.
Érés	A pszichikus fejlődés egyik formája, egy adott szintre való eljutás folyamata.
Didaktika	A tanításra-tanulásra vonatkozó általános törvényszerűségeket, alapelveket vizsgáló pedagógiai tudomány.
Fejlődés	Előrehaladó változás, amely minőségileg új és magasabb rendű formát hoz létre.

Minden helyes válasz 1-1 pont.

2. Írjon két-két lehetséges példát az alábbiakra! 4 pont

a.) A játék kialakulásának szubjektív feltételei:

a nevelő személyisége, a légkör, az élmény

b.) Az észlelés sajátosságai:

jelentést ad az ingernek, jelentést ad egy helyzetnek, a szervezet és a környezet kapcsolatának megnyilvánulása

Minden helyes válasz 1-1 pont. Más, szakmailag helyes válasz is elfogadható.

3. Határozza meg az alábbi fogalmakat! 4 pont

a.) Szerep: **A szerep, olyan viselkedésminta, amelynek saját, külön jellegzetességei vannak. A szerep funkciója az, hogy az egyének számára leegyszerűsítse a beilleszkedést a társadalomba.**

b.) Szerepkészlet: **A társadalmi státuszhoz, melyet a személy aktuálisan elfoglal, nem egyetlen szerep kötődik. A szerepek egész sora kapcsolódik egy-egy státuszhoz. Ezek összessége a szerepkészlet. (Pl. a tanár státuszhoz egész sor szerep kapcsolódik: másként teljesíti szerepét, ha az igazgatóval, a kollégáival, a szülőkkel kerül kapcsolatban, miközben tényleges tanár szerepét az osztályteremben tölti be tanítás közben.)**

c.) Szerepkomplexum: **Az egyén által betöltött státuszok szerepkészletei. Például egy férfi apa, mérnök, férj, szerető, barát...stb.**

d.) Szerepkonfliktus: **Terhes feszültséggel jár. A szerepkonfliktus forrása lehet, ha a szerepkomplexum egyes szerepei ütköznek egymással, illetve a személy számára a szóban forgó szerep teljesítése valamilyen okból nehezzé válik.**

Minden helyes válasz 1-1 pont. Szakmailag helyes, egyéb válasz is elfogadható.

4. Jelölje az állítások igazságtartalmát I (igaz) vagy H (hamis) betűkkel! 5 pont

1	Az egyes életkorokban fennálló közös sajátosságokat életkori sajátosságoknak nevezzük.	I
2	A kötődésemélet legfontosabb motívuma az anya érzékenysége és válaszkészsége minden helyzetben.	I
3	Az érés elsősorban környezeti hatások kibontakozásában megvalósuló fejlődési forma.	H
4	A drive erőssége a szervezet állapotától és a környezettől egyaránt függ.	I
5	A bűnbakképzés pszichológiai alapja a frusztráltság.	I

Minden helyes válasz 1-1 pont.

5. Az alábbi felsorolásban összekeveredtek az óvodáskor és a kisiskoláskor jellemzői. Válogassa szét a jellemzőket! A megfelelő betűjelet írja a megfelelő életkori szakasz alatti táblázatba! 12 pont

1. Az idegrendszer fejlődését a feltételes idegkapcsolatok gyarapodása, gyors kialakulása jelzi, amely mind a megismerés, mind a cselekvés sférájában jelentősen alakítja a gyermek pszichikumát.
2. Az agy állományában a homloklebeány jelentősen fejlődik, ami alapja a magasabb rendű értelmi funkcióknak.
3. A gyermek társas viszonyai módosulnak, kapcsolatai szélesednek.
4. Mozgásai mind biztonságosabbá, harmonikusabbá válnak, finoman összehangolódnak.
5. A korábban megjelent pszichikus funkciók kibontakozásának korszaka.
6. A fő tevékenységi formában, a tanulásban az utánzás már csak alárendelt szerepet kap. A főszerep a szervezett forma.
7. Jellemzői a szándékos és tartós figyelem képessége, a feladattudat és kötelességérzet, a beilleszkedési alkalmasság.
8. Ebben a szakaszban jut el a gyermek az értelmi szinkretizmus fokára: sajátos világképet alakít ki, amelyben a hiányzó ismereteket meseszerű elemek pótolják.
9. Fokozódik a tárgyi érdeklődés és a realizmus.
10. Az időszak végére a gyermek, megtanul különbséget tenni a valóság és a képzelet világa (mese, álom, játék) között.
11. A magatartást döntően az érzelmek irányítják, az utánzásos tanulást is az érzelmek vezetik.
12. A gyermek már képessé válik a fogalmak rendszerezésére, a lényeges és lényegtelen vonások különválasztására, a dolgok közötti viszonyok felfogására.

Óvodáskor jellemzői:

1.	4.	5.	8.	10.	11.
----	----	----	----	-----	-----

Kisiskoláskor jellemzői:

2.	3.	6.	7.	9.	12.
----	----	----	----	----	-----

Minden helyes válasz 1-1 pont.

6. Írja a mondatok kipontozott helyére a hiányzó fogalmakat! 5 pont
- A.) **Norma** a viselkedés írott szabályai, amelyek megszabják magatartásunkat egy adott helyzetben.
- B.) A **kötődéelmélet** legfontosabb motívuma az anya érzékenysége és válaszkészsége minden helyzetben.
- C.) A **tekintélyelvű** nevelési stílus nem ad teret az egyéni kezdeményezéseknek.
- D.) A **kreativitás** legfontosabb jellemzője a divergens gondolkodás.
- E.) A **belső kontroll**os személy úgy ítéli meg, hogy nem képes a körülményeket befolyásolni. Minden helyes válasz 1-1 pont.

7. Milyen módszertani szempontokat kell figyelembe venni a játéktevékenység tervezésénél? Soroljon fel ezek közül ötöt! 5 pont

- **Meg kell határozni a játékkal fejlesztendő készségeket, képességeket, jártasságokat.**
- **A játéktevékenységnek biztosítani kell a meghatározott fejlesztési lehetőségeket.**
- **Fokozatosan térjünk át az ismertről az ismeretlenre.**
- **Legyen átmenet a könnyebbről a nehezebbre.**
- **Biztosítsunk megfelelő időt a játék megtanítására, begyakorlására.**

Minden helyes válasz 1-1 pont. Szakmailag helyes, egyéb válasz is elfogadható.

8. Az alábbiakban különböző kifejezéseket, neveket olvashat. A kifejezések alatt egy táblázatot lát, melyben a fenti kifejezések párjait találja. Végezze el a párosítást, írja be a táblázat megfelelő helyére az egyes fogalmakat! 5 pont

Altruista, Harlow, Attitúd, Erikson, Freud

Önzetlen, áldozatkész, emberszerető	Altruista
Pszichoszociális fejlődélmélet	Erikson
Viselkedéses és intellektuális beállítottság	Attitúd
Pszichoszexuális fejlődélmélet	Freud
Kísérlet a korai kötődéssel kapcsolatban	Harlow

9. Állítsa sorrendbe az alábbi kifejezések sorszámait a fejlődési szintek szerint! 6 pont
1. **konstruálás**
 2. **szabályalkotás**
 3. **felfedezés**
 4. **manipulálás**
 5. **utánzás**
 6. **beleélés**

A megfelelő sorrend fejlődési szint szerint: **3., 4., 5., 1., 6., 2.**

Minden helyes válasz 1-1 pont.

Szöveges (kifejtendő) feladatok

1. Értelmezze, mit jelentenek a pszichológiában a regresszió, a retardáció, a fixáció és az akceleráció fogalmak! 16 pont

Regresszió: Egy már elért fejlettségi szintről **egy túlhaladott fejlődési fokra való visszaesést** jelent. A visszaesés jelentkezhet **egyes funkciókban**, de akár az egész személyiségben is. Gyakorlatilag **bármilyen traumatikus élmény okozhatja**, amely hatására a személyiség „*visszamenekül*” egy olyan állapotába, amikor még „biztonságban” volt. Ilyenkor **a korábbi reagálási módok** lépnek előtérbe.

Retardáció: A fejlődés feltételeinek hiánya **a fejlődés lelassulását, fejlődésbeli lemaradást** okozhat. A **rossz szociális körülmények között, ingerszegény környezetben** nevelkedő gyermekek lemaradnak a fejlődésben, nem érik el korcsoportjuk általános fejlettségi szintjét. A fejlődés lelassulásának a **kényeztetés (túlingerlés) is lehet az oka**. A lemaradás csak időben eltolódó, ha a fejlődés szempontjából **kedvező körülményeket teremtünk, a lemaradás behozható**.

Fixáció: A **fejlődés megrekedhet** valamilyen szinten, ha az **adott korban az alapvető szükséglet nem elégült** ki. Például a csecsemőkori szopási szükséglet kielégítetlensége esetén kialakulhat a szájjal kapcsolatos szenvedély: körömrágás, dohányzás, túlzott evés. A pszichikus fejlődés bizonyos területeken hosszabb vagy rövidebb időre megáll, az életkor ugyanakkor előrehalad. Ezekben az esetekben a környezet az egyén előrehaladott életkorának megfelelő viselkedést várja el, de a rögződés miatt nem tud ennek megfelelni, azaz viselkedése elmarad a tőle elvárhatótól.

Akceleráció: Kedvező feltételek esetén a **fejlődés felgyorsulhat**. Például a kedvezőbb táplálkozási feltételeknek, a nagyobb fokú higiénianak köszönhetően a születő gyermekek súlya lényegesen nagyobb, mint korábban. Az akceleráció **az egyes pszichés funkciókat nem azonos mértékben érinti**. A biológiai érés felgyorsul, de ez nem jár feltétlenül együtt a tudat, a gondolkodás egyidejű fejlődésével. A jelenség előfordulhat egyes személyeknél vagy a nagypopulációban, tömegméretekben.

Más, szakmailag helyes megfogalmazás is elfogadható. Fogalmanként 4-4 pont, összesen 16 pont.

2. Határozza meg az előítélet fogalmát és jellemezze működésének sajátosságát! 12 pont

Az előítélet egy adott **csoporttal szembeni negatív viszonyulást** fejez ki. Olyan ellenséges vagy negatív attitűd, amely **téves vagy hiányos információkból származó általánosításokon alapul**. **Típusai** lehetnek pl. etikai, nemzetiségi, faji, vallási, nemi stb. előítélet. Az előítélethez kapcsolódó fogalom a **sztereotípi**a. A sztereotípiák olyan **merev képzetek**, amelyek összefoglaló képet nyújtanak egy **csoporthoz** tartott vonásairól. A sztereotípiák sokszor semlegesek, nem bántóak az adott csoportra nézve. Amennyiben negatív előjelűek, úgy stigmatizáció, előítélet lesz belőle. A **társadalmi környezetnek** is meghatározó szerepe van az előítélet kialakulásában. **Versenyhelyzetben erősödik**. Az egyenlő státusszal rendelkező csoportok között kisebb az esély az előítélet kialakulására. Oka lehet még pl. gazdasági-politikai konfliktus, áthelyezett agresszió, tekintélyelvű személyiség, konformitás, érdekütközés, stressz, frusztráció.

Megjelenési formák pl. szidalmazás, szóbeli bántalmazás, elkerülés, megkülönböztetés, fizikai bántalmazás, megsemmisítés.

A **bűnbakképzés** egy olyan attitűd része, amely során egy csoport a saját problémáinak okát egy hozzá viszonyítva **kiszolgáltatottabb egyénre, csoportra hárítja át**. Akkor fordul elő, ha egy **csoporthoz** tagjai veszélyeztetve érzik magukat, de a veszély **valódi okát nem tudják megszüntetni**.

Szakmailag helyes, egyéb megfogalmazás is elfogadható. Minden helyes megfogalmazás 1-1, összesen 12 pont.

3. Jellemezze a szabályjátékot!

12 pont

Kialakulásának időszaka a **4-5. életév**, a **kisiskolások gyakori játékfajtája**. A játék előre meghatározott, pontos **szabály szerint történik**. Az **örömforrást maguknak a szabályoknak a betartása** jelenti. A **szabály** a játékon belül **vonatkozhat** a játéktérre, a játék, a válaszadás időtartamára, meghatározott mozdulatra, szövegre, a résztvevők számára stb. A (sportjátékok kivételével) **szabály a játék megkezdése előtt közös megállapodással módosítható**, alakítható a játék helyzetnek megfelelően (résztvevők életkora, játékidő, játéktér stb.) A szabályjátékoknál a feladatban megjelölt célt **versengések formájában, meghatározott feltételek között** kell elérni. Lehetőség nyílik a játékos számára a **versenyszellem** megélésére, ki a jobb, az ügyesebb, a pontosabb. Ezen játékok gyakorlása során lehetőség van a **szabálykövetés** megtanulására (szocializáció), a **saját lehetőségeink** megtapasztalására (ebben én vagyok a jobb, abban a társam), a **kudarok és sikerek** megélésére és feldolgozására. **Számtalan fajtája létezik**: pl. testnevelési játékok, sportjátékok, társasjátékok, számítógépes játékok stb.

Szakmailag helyes, egyéb megfogalmazás is elfogadható. Minden helyes válasz 1-1, összesen 12 pont.

4. A személyiség fejlődését befolyásoló tényezők közül mutassa be az öröklés sajátosságait!

10 pont

- Az öröklés **biológiailag határozza** meg a személyiséget.
- Elsősorban testi tulajdonságok és **biológiai adottságok átöröklését** jelenti.
- Életünk során ezek a biológiai adottságok szinte **alig módosulnak**.
- **Egy gén több tulajdonság** kialakulásához is vezethet.
- Egy-egy tulajdonság létrejöttében **több gén is** szerepet játszhat.
- A gén **más személyiségvonást eredményezhet** az egyes egyedekben a környezeti hatástól függően.
- **Öröklött testi, biológiai tulajdonságok:** az idegrendszer szerkezeti és működési sajátosságai, az érzékszervek érzékenysége, általános testi fejlettség, egészségre, betegségre való hajlam, testalkat, velünk született feltétlen reflexek (pl. légzés, fogóreflex).
- **Adottság:** nem kész tulajdonságok, csak természeti feltételei bizonyos tulajdonságok kialakulásának, fejlődésének.
- **Hajlamok:** fiziológiai tulajdonságok, önmagukban nem határozzák meg a személyiség leendő magatartásformáit, de olyan alapot jelentenek, amellyel egyes magatartásformák könnyebben, mások viszont nehezebben alakulnak ki.

Szakmailag helyes, egyéb válasz is elfogadható. Minden helyes jellemző 1-1,

összesen 10 pont.